

Knowledge of professionally significant psychological properties and qualities of an operative employee and the ability to recognize psycho-emotional condition will allow for the correct selection of appropriate performers, allocation of tasks, etc. Without such knowledge and skills, it is difficult for the manager to organize the effective implementation of operative and search activities in the unit.

Keywords: *operative and search activities, psychology of operative and search activities, psycho-emotional condition, operative employee, mental phenomena, motivation, efficiency.*

УДК 351.74

DOI: 10.31733/2078-3566-2022-4-381-385

**Анатолій
НАТОЧІЙ** ©
викладач

**Ангеліна
БАБ'ЯК**
курсант

*(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ СПІВРОБІТНИКІВ ПОЛІЦІЇ ДО ДІЙ ЩОДО ЗАТРИМАННЯ ПРАВОПОРУШНИКА ТА ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

Розкрито деякі аспекти підготовки працівників поліції до підготовки дій із затримання злочинця в замкнутому просторі. Розглянуто техніко-тактичні дії, застосовані під час затримання правопорушника. Для виконання цих обов'язків Закон України «Про Національну поліцію» надає поліцейському повноваження користуватися будь-якими правами, передбаченими цим Законом, у тому числі правом застосовувати та використовувати вогнепальну зброю. Отже, для поліцейського, яку б посаду він не обіймав, які б обов'язки не виконував, звичайно.

Ефективність обеззброєння противника залежить від вибору сприятливого моменту нападу і значною мірою залежить від уміння відчувати момент, дистанцію, положення руки зі зброєю тощо. Велику роль у цьому відіграє швидкість руху.

Ключові слова: *співробітник поліції, умови обмеженого простору, рукопашний бій, службова діяльність, тактика, техніка, затримання, вогнепальна зброя.*

Постановка проблеми. У процесі службово-бойової діяльності співробітникам поліції часто доводиться діяти в умовах обмеженого простору (сходові прольоти, житлові та підвальні приміщення, службові кабінети, купе пасажирських вагонів, легкові та вантажні автомобілі, різні складські та промислові приміщення). В таких умовах під час затримання правопорушника особлива роль відводиться застосуванню фізичної сили, а саме професійного володіння прийомами рукопашного бою.

Застосування вогнепальної зброї не завжди доцільно через можливість рикошету, випадкового пострілу, велику скупченість людей на обмеженому просторі (правопорушники, заручники, співробітники поліції, інші громадяни). У процесі службової діяльності також можуть виникати ситуації, коли необхідно затримати злочинця, але немає підстав для застосування вогнепальної зброї чи можливості застосовувати або використовувати зброю.

© А. Наточій, 2022
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-4227-5251>
natociy@gmail.com

© А. Баб'як, 2022
babjak.ao2002@gmail.com

Мета статті: показати, що обмежений простір накладає свій специфічний відбиток на техніку бойових прийомів боротьби: удари, захисні дії і пересування стають більш скупими і вивіреними, оскільки стіни і предмети меблів обмежують амплітудні траєкторії ударів і кидків, можливості великих махових рухів. Зачепившись рукою за предмети, що опинилися поблизу полиці у вагоні, або вдарившись ногою об масивні предмети меблів, легко можна отримати серйозну травму. Діючи поблизу сходових перил та перегородок, звичайно, можна при нагоді травмувати супротивника, але і самому, оступившись або втративши рівновагу, легко отримати травму, упустити зброю. А іноді ситуацію ускладнюють і додаткові зовнішні чинники, наприклад, обмежена освітленість приміщення, розгортання подій в рухомому транспорті. Не потребує доказів те, що під час затримання в замкнутому просторі необхідно застосовувати дещо іншу тактику, ніж під час затримання на відкритій місцевості (до того ж якщо йдеться про життя громадян), використовуючи адаптовані до умов, що склалися, технічні дії бойового розділу рукопашного бою [1].

Треба розглянути більш детально дві основні складові будь-якої операції, пов'язаної із затриманням злочинця – це тактика затримання і техніка затримання (технічні дії, що використовуються під час проведення затримання).

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах оперативно-службова діяльність співробітника поліції часто відбувається в екстремальних ситуаціях, в яких від ефективності і правомірності дій співробітників залежить забезпечення їх особистої безпеки та безпеки громадян, а також успішність вирішення конкретного службового завдання. Екстремальними називають ситуації, які зобов'язують людину до повного, граничного напруження сил і можливостей, щоб впоратися з ними і вирішити завдання. Вплив екстремальної ситуації може мати різні форми прояву: а) зниження організованості поведінки; б) сповільненість дій і руху; в) підвищення ефективності діяльності. Професійно-психологічна стійкість майбутніх співробітників поліції до екстремальних ситуацій характеризується: адекватною оцінкою наявних активаційно-енергетичних ресурсів і вмінням їх раціонально використовувати і мобілізувати в професійних екстремальних ситуаціях; оптимальним мотиваційним комплексом з гармонійним поєднанням внутрішніх і зовнішніх мотивів і мотиваційними домінантами, адекватними розглянутій професійній діяльності; стійкою і адекватною самооцінкою; здатністю до когнітивної оцінки можливих екстремальних ситуацій і вироблення відповідних стратегій поведінки; здатністю до емоційно-вольової саморегуляції в стресогенних і екстремальних умовах [2].

Високий рівень фізичної підготовленості сприяє швидкій адаптації поліцейських до складних умов службової діяльності і надають перевагу під час силового протистояння, переслідування та затримання правопорушників. Спеціальна психологічна підготовка стосується низки найважливіших питань у галузі психоемоційної корекції процесу підготовки курсантів як в умовах тренування, так і в умовах вогневого контакту [11, с. 331].

Тактика – найбільш доцільне використання фізичних, вольових, психічних і технічних можливостей у конкретно сформованих умовах для досягнення найкращого результату в сутичці. Тактика застосування прийомів затримання або інших прийомів залежить від конкретної обстановки, що складається в момент їх застосування, від ступеня фізичної підготовленості співробітників і їх рівня володіння прийомами рукопашного бою, а також від рівня фізичного розвитку, намірів і соціальної небезпеки затримуваної особи. У кожному конкретному випадку вибирається тактика, яка залежить від сукупності 3 чинників: намірів і можливостей атакуючої сторони, намірів і можливостей сторони, яка захищається, і використання обома сторонами зовнішніх умов (підручних предметів, рельєфу місцевості, погоди, освітленості).

Завданням співробітників під час вибору тактики є:

- 1) максимальне використання своїх сильних сторін;
- 2) зведення до мінімуму можливості використання сильних якостей супротивника;
- 3) максимальне використання на свою користь факторів зовнішнього середовища. Під максимальним використанням сильних сторін треба розуміти несподіванку, стрімкість і міць атаки [3].

Під час проведення затримання злочинця фактор несподіванки є одним з основних визначальних успіху і швидкоплинності проведення прийому. Стрімкість

атаки під час затримання забезпечується швидкістю і чіткою технікою виконання прийому. Курсантам треба роз'яснити, що прийом затримання ефективний тільки тоді, коли час на його проведення не перевищує 2-3-х секунд, інакше затримання переростає в єдиноборство.

Під використанням максимальної потужності під час затримання злочинця треба розуміти використання максимальних фізичних і вольових зусиль в одиницю часу, локалізованих на певній ділянці тіла супротивника. Тому курсантів треба відразу ж зорієнтувати на максимальне використання своїх фізичних і вольових якостей під час затримання злочинців [4]. Під зведенням до мінімуму можливості використання сильних якостей супротивника треба розуміти недопущення використання холодної та вогнепальної зброї, підручних коштів, навичок бойових і спортивних єдиноборств та організованого опору співробітникам поліції. Максимальне використання на свою користь факторів зовнішнього середовища під час затримання в обмеженому просторі має на увазі використання зовнішніх умов для успішного виконання прийому або для збільшення травмуючої дії прийому. Наприклад, тісний простір кабіни ліфта або купе пасажирського вагона не дозволяє вести маневреній бій, але дає змогу затиснути противника в кутку, знерухомити, притиснувши до стіни, вдарити супротивника об стіни, тим самим збільшуючи ефективність прийому [5].

Треба вміти використовувати зброю під час переслідування, на вулицях, у приміщеннях, у місцях великого скупчення людей, з транспортного засобу та ін.

Рівень професійних знань, умінь і навичок за видами професійної службової та фізичної підготовки для кожної категорії співробітників визначається:

- з правової підготовки – контрольні тести (не менше двадцяти питань), що містять положення Конституції України, законодавчих та інших нормативних правових актів, нормативних правових актів МВС України, які регламентують їх оперативно-службову діяльність, практичне вирішення правових ситуацій (завдань);

- зі службової підготовки – за контрольними тестами (не менше двадцяти питань), що визначає рівень знань, умінь і навичок, необхідних для виконання співробітниками службових обов'язків, що містять вирішення двох-трьох вступних завдань;

- з вогневої підготовки – за контрольними тестами (не менше двадцяти питань), що містять правові засади застосування зброї і забезпечення особистої безпеки озброєного працівника, правила стрільби, матеріальну частину і тактико-технічні характеристики вогнепальної зброї, боєприпасів (ручних осколкових гранат), заходи безпеки під час поводження з ними, затримки під час стрільби й способи їх усунення, а також практичного виконання одного з нормативів з вогневої підготовки та контрольних вправ;

- з фізичної підготовки – за рівнем володіння бойовими прийомами боротьби, а також результатами виконання контрольних нормативів [9].

Розглядаючи ці питання більш детально, на заняттях з вогневої підготовки формують і відпрацьовують практичні навички поводження з вогнепальною зброєю (діставання зброї з кобури, приведення її у бойову готовність, здійснення пострілу, усунення затримок під час стрільби). Також відпрацьовуються: прийоми стрільби з прицілюванням по нерухомих і рухомих цілях в умовах обмеження часу на здійснення пострілу; прийоми стрільби без прицілювання, в тому числі і по декількох цілях; тактика застосування зброї під час здійснення оперативно-службової діяльності (ухвалення рішення на початок стрільби, вибір цілі для ураження, стрільба в різних умовах); вивчаються заходи безпеки під час поводження зі зброєю, її матеріальна частина, умови та порядок виконання вправ, питання запобігання випадкам загибелі або пораненням і травмування поліцейських, пов'язаних із невмілим поводженням з вогнепальною зброєю; вивчаються нормативи та інші питання вогневої підготовки, що виникають в процесі оперативно-службової діяльності; проводяться стрільби з ручної стрілецької зброї [10].

Отже, вогнепальна зброя є життєво значущим чинником, що надає змогу компенсувати слабкі риси характеру особистості працівників поліції, створює у нього почуття впевненості у собі й у своїх силах [11, с. 332].

Висновки. Аналіз матеріалів про практику діяльності правоохоронних органів свідчить: для того, щоб холоднокрівно і розумно реагувати на агресивні дії і зловживання натовпу і при цьому тверезо враховувати ситуацію, що склалася,

співробітнику поліції необхідні не тільки психічні та фізичні зусилля, а й знання особливостей поведінки людини в натовпі, механізму її формування та способу дії, ролі кожного типу учасників заворушень, стереотипів їх дій в екстремальних умовах. Тож проведення навчальних занять із затримання правопорушників в обмеженому просторі повинно проходити в три основних етапи: 1) відпрацювання індивідуальної техніки прийомів затримання і супроводження в спортзалі; 2) розучування і вдосконалення техніки і тактики застосування прийомів затримання і супроводження в складі групи затримання. Ті ж дії в умовах спеціального полігону, що моделює реальну обстановку; 3) спеціальні комплексні навчання з розподілом ролей «злочинець-співробітник», висуванням на бойовій рубежі. Проведення затримання злочинця в умовах застосування спеціальних засобів й імітаційної стрільби.

Третій етап можна розглядати як іспит, де дії кожного співробітника необхідно оцінювати за такими параметрами:

- 1) ефективність і грамотність індивідуальної роботи;
- 2) ефективність забезпечення особистої безпеки;
- 3) ефективність, грамотність і взаємодія роботи групи загалом під час затримання.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України : наказ МВС України від 26.01.2016 № 50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16#Text>.
2. Юрчук Ю. Г., Мацішин М. О., Лопаткін І. В. Методичні рекомендації щодо залучення курсантів до організації і проведення занять з вогневої підготовки. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Педагогічні науки*. 2017. № 4. С. 490-498
3. Лопасва О. М. Виконання вправ стрільби з бойової зброї на заняттях з вогневої підготовки в Академії митної служби України. *Новини от доброта науки-2009 : міжнародна науково-практ. конф. (Болгарія, м. Софія, 17-25 трав. 2009 р.)* Т. 15. URL : http://www.rusnauka.com/15_NPN_2009/Psihologia/46757.doc.htm.
4. Гіденко Є. С. Сучасний підхід до навчання поліцейських діям в екстремальних умовах. *Правові новели*. 2017. № 3. С. 82-87.
5. Казначеев Д. Г., Лопасва О. М. Особливості формування психологічної стійкості і готовності працівників поліції у процесі навчання з вогневої підготовки. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 4. С. 82-85.
6. Бутов С. Є., Решко С. М., Ємчук О. І. Теоретичні та практичні аспекти тактичної підготовки працівників поліції до застосування заходів фізичного впливу та вогнепальної зброї в екстремальних ситуаціях під час виконання службових обов'язків. *Юридична психологія та педагогіка*. 2013. № 2. С. 102-114.
7. Навчання на освітній платформі LEEed CEPOL. URL: <https://www.naiou.kiev.ua/mizhnarodni-vidnosini/cepol/zagalni-vidom.html>.
8. Семенюк В. І., Лавров О. Ю, Гришин М. В. та ін. Комплексний підхід до навчання вогневої підготовці з використанням інноваційних технологій. *Системи озброєння і військова техніка*. 2015. № 1. С. 186-190.
9. Військова психологія і педагогіка : підруч. / ред. Л. А. Снігур. Луцьк : Твердиня, 2010. 576 с.
10. Вогнева підготовка : навч. посібник. 2-е вид., перероб. і доп. / кол. авт. ; за заг. ред. канд. юрид. наук, доц. В. Я. Покайчука. Дніпро : ДДУВС, 2021. 264 с.
11. Наточій А. Д., Смаль П. В. Вогнева підготовка – складова професійної компетентності майбутніх офіцерів поліції. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. № 4. С. 329-333.

Надійшла до редакції 24.11.2022

References

1. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro orhanizatsiiu sluzhbovoi pidhotovky pratsivnykiv Natsionalnoi politsii Ukrainy [On the approval of the Regulation on the organization of official training of employees of the National Police of Ukraine] : nakaz Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy vid 26.01.2016 r. № 50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16#Text>. [in Ukr.].
2. Yurchuk, Yu. H., Matsyshyn, M. O., Lopatkin, I. V. (2017) Metodichni rekomendatsii shchodo zaluchennia kursantiv do orhanizatsii i provedennia zaniat z vohnevoi pidhotovky [Methodological recommendations for the involvement of cadets in the organization and conduct of fire training classes]. *Zbirnyk naukovykh prats' Natsional'noyi akademiyi Derzhavnoyi prykordonnoyi sluzhby Ukrainy. Seriya : Pedagogichni nauky*. № 4, pp. 490-498. [in Ukr.].

3. Lopayeva, O. M. (2009) Vykonnannya vprav strilby z boiovoi zbroi na zaniattiakh z vohnevoi pidhotovky v Akademiyi mytnoi sluzhby Ukrainy [Carrying out firing exercises with combat weapons at fire training classes at the Academy of the Customs Service of Ukraine]. *Novyny ot dobrata nauky-2009 : mizhnarodna naukovo-prakt. konf. Bolhariya, Sofiya, 17–25 travnia 2009 r.* Vol. 15. URL: http://www.rusnauka.com/15_NPN_2009/Psihologia/46757.doc.htm/ [in Ukr.].

4. Hidenko, Ye. S. (2017) Suchasnyi pidkhid do navchannia politseyskykh diiam v ekstremalnykh umovakh [A modern approach to training police actions in extreme conditions]. *Pravovi novely.* № 3, pp. 82-87. [in Ukr.].

5. Kaznacheiev, D. H., Lopayeva, O. M. (2018) Osoblyvosti formuvannia psykhologichnoi stiikosti i hotovnosti pratsivnykiv politsii u protsesi navchannia z vohnevoi pidhotovky [Peculiarities of the formation of psychological stability and readiness of police officers in the process of fire training]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav.* № 4, pp. 82-85. [in Ukr.].

6. Butov, S. Ye., Reshko, S. M., Yemchuk, O. I. (2013) Teoretychni ta praktychni aspekty taktychnoi pidhotovky pratsivnykiv politsii do zastosuvannia zakhodiv fizychnoho vplyvu ta vohnepalnoi zbroi v ekstremalnykh sytuatsiiakh pid chas vykonannia sluzhbovykh oboviazkiv [Theoretical and practical aspects of tactical training of police officers for the use of measures of physical influence and firearms in extreme situations during the performance of official duties]. *Yurydychna psykhologhiya ta pedahohika.* № 2, pp. 102-114.

7. Navchannya na osvitniy platformi LEEd CEPOL [Training on the LEEd CEPOL educational platform]. URL : <https://www.naiuu.kiev.ua/mizhnarodni-vidnosini/cepol/zagalni-vidom.html>. [in Ukr.].

8. Semeniuk, V. I., Lavrov, O. Yu, Hryshyn, M. V. ta in. (2015) Kompleksnyi pidkhid do navchannia vohnevii pidhotovtsi z vykorystanniam innovatsiinykh tekhnolohii [A comprehensive approach to fire training training using innovative technologies]. *Systemy ozbroiennia i viiskova tekhnika.* № 1, pp. 186-190. [in Ukr.].

9. Viyskova psykhologhiya i pedahohika [Military psychology and pedagogy] : pidruch. / red. L. A. Snihur. Luts'k : Tverdynia, 2010. 576 p. [in Ukr.].

10. Vohneva pidhotovka [Fire training] : navch. posib. 2-e vyd., pererob. i dopov. / kol. avt. ; za zah. red. kand. yuryd. nauk, dots. V. Ya. Pokaychuka. Dnipro : DDUVS, 2021. 264 p.

11. Natochii, A. D., Smal, P. V. (2021) Vohneva pidhotovka – skladova profesiinoi kompetentnosti maibutnikh ofitseriv politsii [Fire training is a component of the professional competence of future police officers]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav.* № 4, pp. 329-333. [in Ukr.].

ABSTRACT

Anatolii Natochii, Anhelina Babiak. Some aspects of training of police officers for actions related to arrest of an offender and execution of official powers related to the use of firearms. This work reveals some aspects of the preparation of police officers for the preparation of actions to detain a criminal in a confined space. The technical and tactical actions used during the detention of the offender are considered. To fulfill these duties, the Law of Ukraine «On the National Police» empowers the police officer to exercise any rights provided for by this Law, including the right to use and use firearms. So, a policeman, no matter what position he holds, no matter what duties he performs. Of course, the main and most reliable way to protect against an attack by an armed enemy is the ability to use a personal weapon in a timely manner.

The main defensive actions in situations where the use of personal firearms for protection is not possible are wasted, evasion in combination with repulsion with the hand with the weapon, strikes followed by the use of pain techniques or throws. Pistol, the employee must ensure that the weapon is always pointed in a safe direction for himself and others. As a rule, an armed attack consists of a number of actions: threats, approaching, pointing a weapon and its direct use, that is, firing a shot. To achieve a positive result, a necessary condition is psychological stability in extreme situations. If your level of training is high and you perform techniques flawlessly, your actions automatically become habitual and your psyche becomes stable at a distance and fully control your actions.

The effectiveness of disarming the enemy depends on choosing a favorable moment of the attack and largely depends on the ability to feel the moment, the distance, the position of the hand with the weapon, etc. The speed of movement plays a big role in this. Even if the favorable moment of the attack is chosen tactically correctly, the slow movements of the employee can provoke the opponent and give him the opportunity to react in response – to make a shot before physical contact.

Keywords: *police officer, confined space conditions, hand-to-hand combat, service activities, tactics, equipment, detention, firearms.*